

Yerel Yönetimler, Kamu Kurumları
ve Sivil Toplum Örgütleri İçin
KADIN DOSTU KENTLER EĞİTİCİ KİTİ

Kentsel Hizmetler

Doç. Dr. Ayten Alkan

www.kadindostukentler.org

Yerel Yönetimler, Kamu Kurumları
ve Sivil Toplum Örgütleri İçin
KADIN DOSTU KENTLER EĞİTİCİ KİTİ

KENTSEL HİZMETLER

Doç. Dr. Ayten Alkan

.....
Yerel Yönetimler, Kamu Kurumları
ve Sivil Toplum Örgütleri İçin

KADIN DOSTU KENTLER EĞİTİCİ KİTİ

Kentsel Hizmetler / Doç. Dr. Ayten Alkan

.....

Yayıma Hazırlayan

Gamze Göker, Ege Tekinbaş

Grafik Tasarım

Gülru Höyük, Cem Kocataş

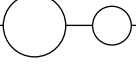
Basım Tarihi

Mayıs 2015

Basım Yeri

Berk Matbaacılık
Kazım Karabekir Cad.
Özer Han No: 31/25-26
İskitler ANKARA
Tel: (0312) 342 19 13
Faks: (0312) 342 19 14

ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler Ortak Programı 2006 yılında toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerinin yerel yönetimlerin planlama ve programlama süreçlerine dahil edilmesi ve bu sürece paralel olarak yerel yönetimler ile kadın örgütlerinin güçlendirilmesi ve aralarındaki işbirliği fırsatlarının artırılması amacıyla başlatılmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın ana paydaşı olduğu Ortak Programın ilk aşamasına Birleşmiş Milletler kuruluşlarının yanı sıra, Sabancı Vakfı, 10 ülke ve çok sayıda kadın sivil toplum kuruluşu destek vermiştir. Programın ilk aşaması 2006-2010 yılları arasında Türkiye'de 6 kentte; İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van'da uygulanmıştır. Kadın Dostu Kentler Programı, sürdürülebilir ve insan hakları temelli yaklaşımıyla BM Nüfus Fonu-UNFPA tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (1948) kabul edilmesinin 60. yılı vesilesiyle yapılan değerlendirmede tüm dünyada 'insan hakları alanında yürütülen' en iyi altı program arasına girmeyi başarmış ve Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını yerel yönetimlere taşıyan ilk program olmuştur.

Programın uygulandığı 6 kentte kaydedilen ilerlemenin ardından, birçok yerel yönetim kendi illerinde de "Kadın Dostu Kent" modelini uygulama isteği ile UNFPA'ya başvurmuştur. Bu olumlu gelişmelerden hareketle, Kadın Dostu Kentler-2 Ortak Programı, birinci aşamanın bıraktığı noktadan, toplumsal cinsiyeti yerel yönetime dahil etmek amacıyla 2011 yılında başlatılmıştır. Programa dahil olma isteği ile başvuran aday iller 'kapasite' ve 'ihtiyaç' esasına göre sıralanmış ve yeni program illerinin seçimi için bu kriterler üzerinden ağırlıklı bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan haritalama çalışmasının sonunda 7 yeni il (Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun) Ortak Program'a dahil olmuştur.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programının ulusal ortağı ve temel paydaşıdır. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu- UNFPA ve (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP'nin ortaklaşa yürüttükleri Kadın Dostu Kentler Programı'nın 2. aşaması, İsveç Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Ajansı-SIDA tarafından finanse edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler Ortak Programı'nın 2006 yılından bu yana devam eden uygulama sürecinde de ortaya konduğu şekliyle, "Kadın Dostu Kentler", en temel tanımıyla "kadınların kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit bir biçimde yer almasını destekleyen" kentlerdir. Bu tanımdan hareketle düşünüldüğünde, gerçek anlamda kadın dostu bir kent, kadınların, kent hayatına rahat katılabildiği, istihdam olanaklarından erkeklerle eşit yararlanabildiği, kız çocuklarının örgün eğitime devam sıkıntısı yaşamadığı, sağlık hizmetlerinin ve özellikle kadını doğrudan ilgilendiren üreme sağlığı hizmetlerinin kolay ve ulaşılabilir olduğu, kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik mekanizmaların ve şiddete maruz kalmış ya da kalma riski bulunan kadınların destek alabileceği yapıların etkili ve erişilebilir olduğu, fiziksel

mekânların kadınlar ve kız çocukları açısından rahat, güvenli ve eşitlikçi olduğu, sosyal yaşantı, ulaşım, toplu konut ve altyapı hizmetlerinin planlama süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği prensibinin dikkate alınarak yapıldığı bir kenttir. Böyle bir kentin var olabilmemesinin en önemli koşulu ise kadınların karar alma mekanizmalarında ve planlama süreçlerinde yer almaları ve kendilerini doğrudan etkileyen yerel politikalar üzerinde söz sahibi olmalarıdır. Yine bir o kadar önemli olan diğer bir ihtiyaç ise, yerelde hizmet sağlamakla yükümlü kurum ve kuruluşların toplumsal cinsiyet eşitliği ve bu eşitlik politikalarının ana plan ve programlara yansımaları kapsayan “toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması” konularında bilgi, kapasite ve istek sahibi olmasıdır.

Bu ihtiyaçtan hareketle, Kadın Dostu Kentler program illerinde yerleşik, yetkin ve yüksek kapasiteli eğitimcilerin yetişmesi önemli bir hedef olarak tanımlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda, Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında 2013 yılının Nisan ayında, İzmir’de kapsamlı bir “Eğitici Eğitimi” düzenlenmiştir. Eğitimin ardından taslak bir eğitim kiti hazırlanmış ve bu taslak kit program illerinde deneme eğitimleri ile test edilmiş ve raporlanmıştır. Elde edilen geri dönüşler ve deneme eğitimlerinin çıktıları ile deneme kiti Türkiye’nin alanında önde gelen isimleri tarafından tekrar düzenlenmiş ve elinizdeki kapsamlı çalışma ortaya çıkmıştır.

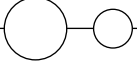
Bu eğitici kiti ile amaçlanan, yerelde birikecek bilgi, deneyim ve kapasitenin kurum içi ve kurumlar arası aktarımını ve sürekliliğini sağlamak, eşitlik bakışını kurumsal bir prensibe dönüştürmek ve Kadın Dostu Kentler modelini uygulamak isteyen diğer iller için kolaylaştırıcı bir araç sunmaktır. Kadın Dostu Kentler Programı kapsamında program ortağı tüm illerde katılımcı süreçler yardımıyla hazırlanan Yerel Eşitlik Eylem Planlarının ana başlıklarında düzenlenen ve bu planların hayata geçmesinde ihtiyaç duyulan kurumsal teknik kapasiteye katkı sunması amaçlanan bu eğitim kiti, hem yerel hem de merkezi düzeyde çalışma yapan kişi ve kurumlar tarafından rahatlıkla kullanılacak pratik bilgileri, eğitim egzersizlerini ve sunumları içermektedir. Yerel Eşitlik Eylem Planı alanlarından eğitim, istihdam, kadına yönelik şiddet, kentsel hizmetler ve sağlık dışında toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma ve yetişkin eğitimi konuları da eğitici kitinin kapsamına alınmıştır. Kadın Dostu Kentler Programı süresince tanımdan gurur duyduğumuz kendini işine ve yaşadığı topluma fayda sağlamaya adanmış çok sayıda kamu, yerel yönetim ve sivil toplum örgütü temsilcisi için bu yayının önemli bir fayda sağlayacağına yürekten inanıyor ve onlara çalışmalarında destek olabildiğimiz için kendimizi şanslı sayıyoruz.

Yayında emeği geçen değerli uzmanlarımıza ve akademisyenlerimize, 2006 yılından bu yana Kadın Dostu Kentler Programı’nı uygulamakta olan ve bu sayede yerelde düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını amaç edinen İçişleri Bakanlığı’na, Program ortağı valilik ve belediyelere, Programın uygulanmasına çok önemli katkı sağlayan kadın sivil toplum örgütlerine ve 2011 yılından bu yana programa finansal destek sağlayan İsveç Kalkınma ve İşbirliği Ajansı’na (SIDA) teşekkür ediyor, elinizdeki bu Eğitici Kitinin yerel düzeyde toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve programların hayata geçmesinde kilit rol oynayan kurum ve kuruluşların çalışmalarına ışık tutmasını diliyoruz.

Zahidul Huque

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilcisi

İÇİNDEKİLER

Giriş: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kentsel Hizmetler **7**

Uluslararası İlke ve Referanslar **9**

Kadınlara ve Kız Çocuklarına Özel Kentsel Hizmet
ve Düzenlemeler **13**

Bütün Hizmet ve Faaliyet Alanlarında Cinsiyet
Eşitsizliklerini Dikkate Almak **14**

KENTSEL HİZMETLER / EGZERSİZLER **19**

AVRUPALI KENTLİ HAKLARI DEKLERASYONU **29**

Dipnotlar **32**

Giriş: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kentsel Hizmetler

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği; en geniş anlamıyla, kadın ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının eşit hak, fırsat, kaynak ve sorumluluklara sahip olması anlamına gelir. Bununla beraber, toplumsal cinsiyet eşitliğinin fiili olarak sağlanması, her şeyden önce, eşitsiz bir yapının içinde hareket ettiğimizi görmeye bağlıdır. Zira, aileden ve ev-içinden sokağa, işyerinden karar alıcı ve uygulayıcı organlara, şehir içi rekreasyon alanlarının¹ kullanımından barınma imkânlarına kadar, hayatın her alanında, genel olarak kadınlar ve kız çocukları daha dezavantajlı konumdadırlar. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ideali, soyut bir eşitliği değil, tarafların halen eşitsiz olduğunu dikkate alan yaklaşım ve önlemleri ima eder. Bir başka deyişle, eşit olmayanlara eşit mesafeden yaklaşmak, çoğu durumda sadece eşitsizliği yeniden üretir ve güçlendirir. **Pozitif ayrımcılık**² -örneğin, bu bölümün konusu olan “kadınlara özel kentsel hizmetler”- böylesi bir eşitlik anlayışından kaynaklanır.

Türkiye’de **temel yurttaşlık hakları** ve **yasa karşısında eşitlik** anlamında cinsler arası eşitliğin çok büyük ölçüde sağlandığını, bir başka deyişle, kadınlarla erkeklerin **soyut düzeyde** ve **hukukî olarak** eşit olduğunu söylemek mümkündür. Kimileri, bu durumda, kadınların kişisel, siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal haklarını kullanmalarının önünde yasal bir engel bulunmadığını, eşitliğin zaten tesis edilmiş olduğunu iddia eder. Nasıl olup da örneğin işgücüne katılım oranının, erkeklerde yüzde 71 iken kadınlarda yüzde 31 olduğunun yanıtını vermezler³. En az bunun kadar önemlisi, bütün gün ve ömür boyu çalışan, ne izni ne de bir güvencesi olan ve kendilerine “ev kadını” denen kadınların, işgücü istatistiklerinde neden “çalışan” kategorisinde olmadığını da sorgulamazlar. Nasıl

olup da Türkiye’de belediye başkanlarının sadece yüzde 3’ünün kadın olduğu, belediye meclis üyelerinin sadece yüzde 11’ini kadınların oluşturduğu⁴; erkeklerde okumaz yazmazlık yüzde 1 iken, bunun kadınlarda neden yedi katına çıktığını ya da bilgisayar kullanım oranı erkeklerde yüzde 60 iken kadınlarda neden yüzde 40 olduğunu⁵ merak etmezler. Bu istatistikleri anımsatacak olsanız, “kadınların doğal olarak bazı konumlara uygun olmadıkları” ya da “kadınların bazı konumlar için yeterince istekli/iradeli olmadığı”ndan öte söyleyebilecekleri pek bir şey olmaz. Bu argümanların da ilki doğrudan doğruya, ikincisi ise nihai olarak, cinsiyetçidir!

Oysa meseleye biraz daha yakından baktığımızda, en az iki saptamada bulunabiliriz:

Bu saptamaların birincisi, yasa karşısında eşitliğin yeterli olmadığı ve gerçek bir eşitliğin tesis edilebilmesi için geçici özel önlemlere ihtiyaç olduğudur.

İkinci ve bu bölümle doğrudan doğruya ilgili olan saptamayı ise şöyle ifade edebiliriz: **Yurttaşlık haklarının yeterince hayata geçemediği durumların**, hem örneklerini hem de sebeplerini, kadınların **gündelik hayatın**da bulabiliriz. Gündelik hayatsa, insanların yaşam çevrelerinde kurulup sürdürülür. Bir başka deyişle; yurttaşlık genel ve hukukî bir statü gibi görünse de, somut karşılıklarını gündelik hayatta ve mekânda bulur. Böylece eşitlik, yalnızca soyut olarak ya da hukuksal kurallar çerçevesinde tanımlanan bir değer olmaktan çıkar; **insanların nerede ve nasıl yaşadıkları** sorusunun cevabını vermeyi gerektirir. Bu anlamda, **kenttaşlık** ile **yurttaşlık** arasında çok yakın bir bağ vardır!

Evden sokağa, sokaktan mahalleye ve şehir merkezlerine, yaşam çevrelerinde kadınların ve kız çocuklarının yaşadıkları sorunlar, güçlükler, kısıtlılıklar; onların fiili yurttaşlık statüsünü, yasal haklarından yararlanmalarının düzeyini ve niteliğini doğrudan doğruya etkiler. Bunların kayda değer bir bölümü **toplumsal cinsiyete özgü sorunlardır**. Örneğin; cinsiyete dayalı iş bölümünün bir sonucu olarak, evin gündelik işlerini yapanlar neredeyse bütünüyle kadınlardır. Yakın zamanlı bir çalışma; Türkiye’de erkeklerin ev işlerine günde sadece 21 dk. ayırdığını göstermektedir. Buna karşılık kadınlar, günde ortalama 261 dk’larını, bir başka deyişle yaklaşık 4,5 saatlerini ev işlerine ayırmaktadır⁶. Böylesi bir iş yükünün kadınların kişisel, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal haklarını hayata geçirip geliştirmeleriyle nasıl tezat bir ilişki içinde olacağını görmek zor değildir. Öte yandan, sadece bu bile, kadınların büyük kısmı için başlıca yaşam ve çalışma alanının ev ve yakın çevresi olduğunu göstermektedir. Özellikle yoksulluk koşullarıyla ve/ya da parça başı iş, ev-eksenli üretim gibi kadın emeği ağırlıklı çalışma biçimleriyle bir araya geldiğinde, birçok kadın aylarını ve hatta yıllarını mahallesinden dışarı çıkmadan geçirmektedir. Bu, aynı zamanda, kentin sunduğu imkânlardan ve kentsel kamusal hizmetlerin birçoğundan yararlanamamak demektir.

Eşitlik, özgürlük, demokrasi gibi hepimiz için çok önemli olan politik değerlerin, temsil ve katılım sorunlarıyla ilişkisi kolaylıkla kurulur. Ama aynı değerlerin, **“kamusal hizmet**

sunumu”yla nasıl bir ilişkisi olduğu çoğunlukla sorgulanmaz. Oysa yukarıda açıklamaya çalıştığımız sebeplerle, hizmetlerin yeterliliği ve erişilebilirliği, aynı zamanda, bir eşitlik (ve elbet toplumsal cinsiyet eşitliği), özgürlük ve demokrasi meselesidir. Örnekleyecek olursak:

- Birçok kentsel hizmetin yeterli düzeyde, nitelikte ve/ya da düşük maliyette sunulmaması durumunda ortaya bir hizmet boşluğu çıkar. Bu boşluk ağırlıklı olarak kadınlar tarafından doldurulur ya da kadınların üstlenmek durumunda olduğu birtakım işleri yerine getirmeleri güçleşir. Örneğin, yaygın kamusal çocuk bakım hizmetinin sunulmadığı bir belde bu toplumsal sorumluluk kadınlarca yerine getirilir. Etüd merkezlerinin olmadığı bir yerleşimde çocukları ders çalıştıracak insanlar çoğunlukla kadınlardır.

- Böyle “hizmet boşlukları”, yalnızca kadınların yükünü çoğalttığı ya da cinsiyetçi işbölümü içinde yaptıkları işleri sabitlediği için değil, kadınların yaşam seçeneklerini daralttığı için de önemlidir. Örneğin, kentte yaşayan kadınların pek çoğunun ev dışında çalışma kararını etkileyen en önemli unsurlardan biri, kadının görece yokluğunda evdeki işleri kimin yapacağı ve/ya da bunların eksik yapılmasının ne gibi bir maliyet -“rezervasyon ücreti”- yaratacağıdır. Eğer -yine kadın olan- bir aile yakınından yardım alınamayacaksa, -yine kadın olan- bir ev hizmetçisi ve/ya da çocuk bakıcısı istihdam edilmek durumundadır. Bütün bunların hesaplanması kadınların -çoğu kez bireysel olmayan- dışarıda çalışma kararını yakından etkiler. Dolayısıyla, kentsel politikaların öncelikli gündeminde yeterli ve ucuz çocuk bakımı olanakları yaratmak, her mahalle için temel sağlık hizmetlerini erişilebilir kılmak, yoksul mahallelerde teçhizatlı çamaşır evleri açmak vb. gibi kadınların zorunlu olarak üstlendikleri sorumlulukları bir ölçüde de olsa “kamusal sorumluluk” haline getirecek önlemler yoksa, kadınların ücretli işgücüne katılımı bundan doğrudan doğruya etkileniyor demektir.

- Yalnızca kentsel hizmet boşluklarının kadınların üzerindeki yükü değil, aynı zamanda belli hizmet alanlarının cinsler arası farkları görüp görmediği de önemlidir. Mekânsal

düzenlemeler, aydınlatmanın yeterliliği ve ulaşım ile ilişkin planlama ve kararların, kentsel güvenliğin kadınlar için daha farklı ve genellikle de daha fazla bir anlam taşıdığına hesaba katmaması gibi... Alt-üst geçitlerle, buzlanmaya karşı alınmayan önlemlerle güçleştirilen yaya hareketliliği gibi... Kız çocuklarının ve genç kadınların, o semtteki tek spor yatırımı olan halı futbol sahasına ilgi gösterip göstermeyeceklerinin bir "eşit kamu hizmeti" sorusu olmaması gibi...

Uluslararası İlke ve Referanslar

"**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**" ile "**Kentsel Hizmetler**"i, "**Hak**" nosyonu etrafında ele alan uluslararası çerçeve belgelerinin azlığı da, bu alanın yeni gelişmekte olan, yoğun ilgi ve dikkate ihtiyaç duyan bir alan olduğuna işaret eder.

Kentsel gelişmenin ve kentlerdeki yaşamın kalitesini yükseltmeyi amaçlayan, bu amacı da **Avrupa Konseyi**'nin (CoE) temel hak ve özgürlüklerin korunması çabaları çerçevesinde değerlendiren **Avrupa Kentsel Şartı**⁷,

- şiddetten, her türlü kirlilikten, bozuk ve çarpık kent çevrelerinden arınma hakkı;
- yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda denetleyebilme hakkı;
- insanca konut edinme, sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma,
- dolaşım özgürlüğü gibi temel kentli haklarının olduğu inancını esas kabul eder.

Şart;

- söz konusu hakların, yaş, cinsiyet, ırk, inanç, milliyet, sosyo-ekonomik ve politik statü, ruhsal ve bedensel engel gözetmeksizin, bütün insanlara eşit koşullarda uygulanmasını savunur.

▪ Bu nedenle, yerel ve bölgesel yönetimlerin önemli bir sorumluluğu da, doğru kalkınma stratejileriyle, söz konusu kentli haklarını korumaktır.

Şart'ın bir parçası olan Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi'ne (1992) göre kent sakinleri;

▪ İstihdam edilme, ekonomik kalkınmadan pay alma ve kişisel ekonomik özgürlüklere sahip olma hakkına sahiptir. Bunun için yerel yönetimler, doğrudan ya da dolaylı olarak, yeterli istihdam olanaklarının yaratılmasında, ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmakta sorumluluk sahibidir.

▪ Kentsel mal ve hizmetlerden yararlanma hakkına sahiptir. Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimler, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması gerekir.

▪ Kentsel işlevlerin uyumlu olduğu bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Yaşama, çalışma, ulaşım işlevleri ve toplumsal etkinliklerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması gerekir.

▪ Suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kentte yaşama hakkına sahiptir. Suçun önlenmesinin toplumun bütün üyelerinin sorumluluğunda olması ve mağdurların kollanmasının yerel güvenlik politikasının temel unsuru olarak kabul edilmesi gerekir.

▪ Kişisel bütünlüğünü koruma hakkına sahiptir. Bireyin toplumsal, kültürel ve manevi gelişimini, kişisel refahını destekleyecek kentsel koşulların oluşturulması gerekir.

▪ Konut hakkına sahiptir. Mahremiyet ve dokunulmazlığı güvence altına alınmış, sağlıklı, maliyeti düşük - pahası ödenebilir, yeterli konut stoğunun sağlanması ilgili yönetimlerin sorumluluğundadır.

▪ Kirletilmemiş, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Bunun için, hava, su, toprak kirliliği ve gürültü olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre gereklidir.

▪ Sürdürülebilir kalkınmadan pay alma hakkına sahiptir. Yerel yönetimlerce, ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması gerekir.

▪ Doğal zenginliklerle kaynakların korunduğu bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Yerel yönetimlerin, yerel doğal kaynak ve değerleri akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde koruması ve yönetmesi, bunu yaparken belde- de yaşayanların yararını gözetmesi gerekir.

▪ Sağlık hakkına sahiptir. Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması gerekir.

▪ Ulaşım ve dolaşım hakkına sahiptir. Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi bütün yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket yeteneğini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması gerekir.

▪ Spor ve dinlenme imkânlarından yararlanma hakkına sahiptir. Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş zamanlarını değerlendirebileceği olanakların sağlanması gerekir.

▪ Kültürel etkinliklere katılma hakkına sahiptir. Çeşitli kültürel, yaratıcı etkinliklerin ve benzeri olanakların sunulması ve katılımın sağlanması gerekir.

▪ Yönetime katılım hakkına sahiptir. Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde, gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması gerekir.

▪ Eşit muamele görme hakkına sahiptir. Yerel yönetimlerin; bu hakların tamamının bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, toplumsal, ekonomik ve politik ayırım gözetilmeden, fiziksel ya da zihinsel engellerine bakılmadan, eşit olarak sunulmasını sağlamakla yükümlü olduğu kabul edilir.

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Genel Kurulu'nun 12 Mayıs 2006'da benimsediği, Avrupa'daki yerel ve bölgesel yönetimleri, yerel yaşamın bütün katman-

Kadın-erkek eşitliği temel bir haktır: Bu hak; yerel ve bölgesel yönetimler tarafından, bütün sorumluluk alanlarında hayata geçirilmelidir.

(Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı)

larında cinsler-arası eşitliği gerçekleştirecek somut önlemler almaya teşvik etmek amacını taşıyan, Mart 2014'e değin toplamda 1.409 Avrupa yerel ya da bölgesel yönetiminin imzacısı olduğu⁸ **"Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı"**na⁹ göre:

1) Kadın-erkek eşitliği temel bir haktır: Bu hak; yerel ve bölgesel yönetimler tarafından, bütün sorumluluk alanlarında hayata geçirilmelidir. Buna; söz konusu yönetimlerin, doğrudan ya da dolaylı bütün ayrımcılık biçimlerini ortadan kaldırma görevleri de dahildir.

2) Kadın-erkek eşitliğini hayata geçirebilmek için, çoklu ayrımcılık ve dezavantajlar dikkate alınmalıdır: Toplumsal cinsiyetin yanı sıra, ırk, renk, etnik ve toplumsal köken, genetik özellikler, dil, din ya da inanç, siyasal ya da başka herhangi bir görüş, ulusal bir azınlığın üyesi olma, mülk sahipliği, doğum yeri, bedensel engel, yaş, cinsel yönelim ya da sosyo-ekonomik statüye dayalı çoklu ayrımcılık ve dezavantajlar, kadın-erkek eşitliğini yaşama geçirmede dikkate alınmalıdır.

3) Karar alma süreçlerine kadınlarla erkeklerin dengeli katılımı, demokratik bir toplumun önkoşuludur: Kadın-erkek eşitliği hakkı, yerel ve bölgesel yönetimlerin, karar alma süreçlerinin bütün alanlarında kadınlarla erkeklerin dengeli temsiliyle katılımını sağlayacak bütün uygun önlemleri almasını ve bütün uygun stratejileri benimsemesini gerektirir.

4) Kadın-erkek eşitliği hedefine ulaşmada, toplumsal cinsiyet kalıplarının kırılması temel öneme sahiptir: Yerel ve bölgesel yönetimler; kadınların konum ve koşullarının yaşandığı, kadınlarla erkeklerin politik, sosyal ve kültürel hayattaki rollerinin eşitlikçi olmayan bir perspektiften değerlendirilmesine yol açan kalıp-yargılarla engellerin ortadan kaldırılmasını desteklemelidir.

5) Kadın-erkek eşitliğinde ilerleme kaydedebilmek için, toplumsal cinsiyet perspektifini yerel ve bölgesel yönetimlerin bütün etkinlikleriyle bütünleştirmek gereklidir: Toplumsal cinsiyet perspektifi, yerel nüfusun

gündelik yaşamını etkileyen politikalar, yöntemler ve araçların belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. "Toplumsal cinsiyetin ana politikalara yerleştirilmesi" (ana-akımlaştırma) ve "cinsiyet bütçelemesi" teknikleri buna örnektir. Bu amaçla; yerel hayatta kadınların deneyimleri, yaşama ve çalışma koşullarını da içerecek biçimde analiz edilmeli ve hesaba katılmalıdır.

6) Kadın-erkek eşitliğinde ilerleme kaydedebilmek için, düzenli olarak gözden geçirilen eylem planları ve programlar, vazgeçilmez araçlardır: Yerel ve bölgesel yönetimler, eşitlik eylem planları ve programları hazırlamalı, bunların uygulanması için gerekli finansal kaynakları, personeli ve diğer kaynakları tahsis etmelidir.

Özetle; toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, yerel düzeyde sadece temsil ve katılım mekanizmalarının değil, hizmet politikası ve düzenlemelerinin de mevcut eşitsizliği dikkate alan bir bakış açısından gözden geçirilip düzenlenmesi gereklidir. Bunun, birbirinin alternatifi değil, birbirinin tamamlayıcısı olarak değerlendirilmesi gereken, başlıca iki yolu vardır: **kadınlara ve kız çocuklarına özel kentsel hizmet ve düzenlemeler tasarlamak** ile **bütün hizmet ve faaliyet alanlarında cinsiyet eşitsizliklerini dikkate almak**.

İlk yol, kadınların ve kız çocuklarının, spesifik sorun ve dezavantajlara sahip özel bir ihtiyaç grubu olduğu anlayışından yola çıkar. İkinci yol, bu anlayışı reddetmemekle beraber, özel uygulamalardan ziyade, bütün bir hizmetler, faaliyetler, uygulamalar, yatırımlar ve düzenlemeler alanının cinsiyet farklılıklarıyla eşitsizlikleri dikkate alınarak tasarlanması ve gözden geçirilmesi ilkesine yaslanır. İlk yol; **sosyal refah, sosyal kalkınma, kamusal destek ve pozitif ayrımcılık ya da geçici özel önlem yaklaşımlarından** türemiştir. İkincisi; **toplumsal cinsiyet perspektifinin bütün kurumsal yapı ve politikalara yerleştirilmesi ya da ana-akımlaştırma** etrafında şekillenir.

Kadınlara ve Kız Çocuklarına Özel Kentsel Hizmet ve Düzenlemeler

Kadınların gündelik yaşamlarının kolaylaşması ve güçlenmeleri, güçlenerek eşit kentsel/yurttaşlık konumuna yaklaşabilmeleri için bazı özel hizmet düzenlemeleri gerekir. Aynı biçimde, kız çocuklarının önceki kuşakların yaşadığı ayrımcılık, dışlanma, yoksunluk, engellenme vb. sorunları yaşamamaları için, toplumsal cinsiyetlerinden kaynaklı sınırlılıkları dikkate alınmalı ve kamusal kaynak dağılımında adil olunmalıdır. "Herkes eşit mesafede kamu hizmeti" söyleminin bu amaca hizmet etmeyeceği açıktır. Böyle bir perspektif, toplumsal olarak dezavantajlı olan kesimleri daha da dezavantajlı duruma getirir. Bu dezavantajların telafi edilebilmesi ve giderek ortadan kalkması için, kamusal destek politikalarına ihtiyaç vardır: Özgül önlemler alınmalı ve gerektiğinde fırsat önceliği politikaları hayata geçirilmelidir.

Öte yandan, **cinsiyete özgü (cinsiyet-spesifik) sorun ve ihtiyaçlar**, özel bir dikkat gerektirir. Sözelimi, cinsiyetçi işbölümünde kadınların rolüyle ilişkili yemek, çocuk bakımı, okul, sağlık, alışveriş gibi **hanehalkı ihtiyaçları** vardır ve burada kadınlar erkeklere göre daha ilgili olma eğilimindedirler ya da geleneksel rolleri gereği buna zorunludurlar. Örneğin Peru'da kadınlar, "çorba mutfakları" ve "süt programları"na kitlesel olarak katılmışlardır. Benzer deneyimler Şili, Brezilya ve Kolombiya için de kaydedilmiştir. Erkekler, kadınların girişimlerini kimi zaman destekleseler de, bu sorunlarla, genellikle daha az ilgilidirler. Örneğin, erkek ağırlıklı bir yerel örgütlenmesinin, bir kreş ya da anaokulun kuruluşuyla, hatta bir yeşil alanın muhafaza edilmesiyle uğraşmasına, ender olarak rastlanır.

Buradan çıkarılabilecek başlıca üç sonuç vardır: Birincisi, kadınların ihtiyaçları dediğimiz ihtiyaçlar, her zaman bireysel olarak kadınların ihtiyaçları değildir: Bunlar çoğu kez hanehalkı, hatta yerel topluluk ihtiyaçlarıdır. İkinci sonuç ise kadınların ihtiyaçları olarak tanımladığımız alana yöneldiğimizde aslında çok daha geniş bir **toplumsal ihtiyaçlar** alanına yönelmiş olduğumuzdur. Bir başka deyişle, özel olarak kadınların ve/ya da kız çocuklarının refahını artırıyormuş gibi görünen uygulamalar, aslında bütün bir yerel topluluğun ve giderek toplumun refahını, yaşam kalitesini yükseltir. Ve üçüncüsü, bu durum, ilgili idareleri **kadınların bireysel ihtiyaçlarını** araştırıp ortaya çıkarmaktan ve karşılamaktan alıkoymamalıdır. Bunlar; kadınların, doğrudan doğruya **kenttaşlar ve yurttaşlar olmaktan kaynaklanan haklarıyla ilgili ihtiyaçlarıdır**.

İşte bu nedenlerle, kentsel hizmetleri cinsiyete özgü ihtiyaçları dikkate alarak değerlendirirken;

- salt **kadınların mevcut yaşamlarını kolaylaştıran bir bakış açısıyla** mı yetinildiği,
- yoksa **kadınların yaşamlarının, onları güçlendirici bir yönde dönüşmesini de hedefleyip hedeflemediği** çok önemlidir.

Birçok yayında bu iki ihtiyaç grubu **pratik ihtiyaçlar** ve **stratejik ihtiyaçlar** olarak adlandırılır. Basit bir örnek vermek gerekirse; çocuk bakımı, temizlik, yemek, gündelik alışveriş gibi geleneksel işlerini daha kolay yerine getirebilmeleri için kadınlara yönelik olarak düzenlenen bir eğitim programı pratik ihtiyaçlara yöneliktir. Birey olarak güçlenmeleri, ezilme ve baskı altına alınmayla baş etme yollarını keşfedip kullanabilmelerine yönelik olarak düzenlenen bir programsa stratejik ihtiyaçlara yöneliktir. Kız çocuklarının, bir kamu kuruluşu tarafından, cinsiyet kalıp-yargılarına ve cinsiyetçi sosyalleşmeye uygun bir biçimde oyuncak bebekler ya da evcilik oyuncakları tarafından ödüllendirilmeleri, onların pratik ihtiyaçlarına karşılık gelir. Kamusal olarak güçlü bir rol model sunan bir kadın konuşmacıyla sohbet etmelerine ise stratejik ihtiyaca...

Öte yandan, ihtiyaçları ve buradan çıkacak ağırlıklı hizmet perspektifini ayırıştırırken, iki noktayı akılda tutmak gerekir: Birincisi, bu iki ihtiyaç türünü birbirinden kesin bir çizgiyle ayırmak her zaman olanaklı ve hatta bazen gerekli değildir. Çoğu durumda kadınlar, bireysel, toplu ya da örgütlü olarak, kendilerine atfedilen sorumlulukları kolaylaştırmaya yönelik mücadeleler verirken, aslında stratejik ihtiyaçları bağlamında da kazanımlar elde edebilirler. Çünkü kadın olarak, kemikleşmiş kurumlarla, kişilerle ve süreçlerle ilişkiye geçmek, çoğu durumda ataerkil kural ve değerlerle yüz yüze gelmek ve ister istemez ona karşı durmak anlamına gelebilir. Dikkat edilmesi gereken ikinci ve çok kritik noktada da **stratejik ihtiyaçların çoğu durumda kadınlarca tanımlanabilir olmamasıdır**. Bu ihtiyaçlar, çoğu zaman kadınlar tarafından ilk elden ifade edilmez. Hatta çoğu zaman kadınların kendilerinin ayırında olabildikleri ihtiyaçlar değillerdir. **Kadınlar çoğu durumda, ancak ortaklıktan ve kendilerine verilen destekten güç alarak ihtiyaçlarını keşfederler. Dolayısıyla, cinsiyet ihtiyaçlarına duyarlı uygulamaların, ihtiyaçların açığa çıkıp tanımlanmasını olanaklı kılabilecek ortam ve mekanizmaları yaratması da beklenir.**

Bütün Hizmet ve Faaliyet Alanlarında Cinsiyet Eşitsizliklerini Dikkate Almak

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız "özel hizmetler", kadınların güçlendirilme ve/ya da kamusal korumaya, kamusal desteğe gereksinim duyduğu bütün hizmet alanları için düşünülebilir. Belediye yardımları, eğitim, sağlık, sosyalleşme imkânları, kadınların gelir getirici iş yapma imkânlarının artırılması ilk akla gelen alanlardır. Fakat bu tür güçlen-

dirici hizmet ve düzenlemelerin noktasallık, geçicilik ve marjinallikten kurtulabilmesi için, cinsiyet ihtiyaçlarına duyarlı kentsel hizmet anlayışının kısıtlı bir alan ya da uygulamada bırakılmayıp kentsel uygulamaların değişmez, kurumsallaşmış ve süregelen bir bileşeni durumuna gelmesi gereklidir.

Cinsiyet eşitsizliklerine duyarlı bakış açısının bütün bir politikalar ve hizmetler alanında egemen kılınması bu nedenle önemlidir. Bu perspektif, ilk bakışta kadınlarla ilgiliymiş gibi görünmeyen hizmet ve uygulama alanlarına da bakmayı gerektirir. Yalnızca kreşler, kadınlar için sosyal merkezler, sığınmaevleri ve danışma merkezleri değil; bütün hizmet alanları toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama açısından aynı önemdedir. Çünkü ilk bakışta kadınlar ve erkekler karşısında tarafsız görünen politika/hizmet kararları kadınlarla erkekler üzerinde, böyle bir niyet ya da öngörü bulunmadığı durumlarda bile, farklı etkiler yaratabilir.

Örneğin; konut bölgelerindeki yolların toprak yol olmaktan çıkarılıp düzenlenmesi ve uygun malzemeyle kaplanması ilk bakışta cinsiyetler açısından tarafsız bir hizmet alanı olarak görülebilir. Gerçekten de bu hizmet, herkesin yaşam kalitesini yükseltecektir. Fakat bu yatırımın yapılmadığı koşullarda toz ve çamur yüzünden evi daha sık süpürmek, daha çok çamurlu ayakkabı, pantolon yıkamak, kadınların yükünü özellikle artıracaktır. Bunun gibi, çöplüklerin oturma alanlarından uzakta bulunmaması ya da düzenli çöp toplama hizmeti olmaması durumunda, daha sık hasta bakmak durumunda kalacak olan yine çoğunlukla kadınlardır. Elektriğin çok sık ve uzun süreli kesilmesi nedeniyle teknik ev araçlarını kullanamamak, mahalle pazarının yokluğu durumunda alışveriş yükünün hem zaman hem mesafe anlamında birkaç katına çıkması gibi örnekler hep kadınların işini, yaşamını zorlaştırır. Bu örnekler bile, cinsiyetler açısından en yansız gibi görünen hizmet ve yatırımların bile kadınlar ve erkekler üzerinde farklı potansiyel etkileri olduğunu gösterir.

Dolayısıyla; ulaşım düzenlemelerinden alt ve üst yapı yatırımlarına, çöp ve temizlik hizmetlerinden rekreasyon alanı düzenlemele-

rine, zabıta hizmetlerinden kültürel hizmet ve yatırımlara kadar, kentsel hizmetlerin bütün bileşenleri toplumsal cinsiyet farklılıklarıyla eşitsizliklerinin farkında bir perspektifle gözden geçirilmelidir.

Toplumsal cinsiyet sorun ve ihtiyaçlarına duyarlı bu ikinci yolun sağlıklı bir biçimde uygulanabilmesi için, neredeyse olmazsa olmaz **iki önkoşul** vardır: **Birincisi**; "Kent Bilgi Sistemi"nin kurulması, geliştirilmesi ve bu çerçevede kent bazındaki istatistiklerin cinsiyet ayrımlı olarak toplanmasıdır. Bu önkoşul, kadınların kentsel hizmetlere yönelik ihtiyaç ve taleplerinin neler olduğunu ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar yapılması (kamuoyu yoklaması ve araştırması, anket, araştırma, yüz yüze konuşma, kadın örgütleri ile işbirliği, üniversitelerle işbirliği vb. yollarla) ve bu çalışmaların belli aralıklarla tekrarlanması gereğini de içerir. **İkincisi**; yerel karar alma mekanizmalarında bulunanların ve kentsel hizmet sunucularının toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık ve donanımlarının artırılmasıdır.

Aşağıda, bu yaklaşıma farklı düzenleme ve hizmet alanlarından örnekler verilmekte, öneriler getirilmektedir. Her bir başlığın geliştirilmesi mümkün olduğu gibi, bu örnek-

lerden yola çıkarak, söz konusu yaklaşımı kentsel politikanın bütün alanlarına yaymak da mümkündür.

Kamusal mekân düzenlemeleri: Her kesimden kadının, günün her saatinde, herhangi bir çekince ve endişe olmadan ortak kamusal mekânları etkin olarak kullanabilmesi için tasarım ve aydınlatmada düzenleme ve çalışmalar yapılmalıdır. Kadınların mekânsal ve toplumsal hareketliliklerini sınırlandıran önemli etmenlerden birinin, özellikle hava karadıktan sonra yaşadıkları güvenlik kaygısı olduğu bilinmektedir. Yaya yollarının, parkların, toplu taşıma bağlantı akslarının, otoparkların, üst ve alt geçitlerin vb. iyi aydınlatılması kadınların güvenliği açısından önemlidir. Otobüslerin hava karadıktan sonra iki durak arasında da –yürüme mesafesini azaltmak için- durmasının sağlanması, toplu taşıma duraklarında kadınların 155 acil yardım hattını arayabilecekleri mekanizmaların oluşturulması vb. gibi önlemler düşünülebilir. Kaldırımlar, merdivenler, alt-üst geçitler, kadınların gerek güvenliği gerekse kolay hareket etmesini sağlayacak şekilde tasarlanmalı ve düzenlenmelidir. Kamusal mekânlarda kadınlar için tuvalet, çocuk bakım odaları/alanları mutlaka yer almalıdır.

Her kesimden kadının,
günün her saatinde,
herhangi bir çekince ve
endişe olmadan ortak
kamusal mekânları etkin
olarak kullanabilmesi için
tasarım ve aydınlatmada
düzenleme ve çalışmalar
yapılmalıdır.

Spor etkinlikleri: Spor yatırımları dendiğinde akla ilk gelen futbol ve yeşil çim/halı sahalarıdır. Planlar ve tasarım kararları da bunu destekler niteliktedir. Bu da kaynakların cinsiyetler açısından adil dağılmaması anlamına gelir. Kadınların ve kız çocukların; kişisel potansiyellerine, beceri ve taleplerine uygun ve istedikleri sporu yapma fırsatını sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Her ekonomik ve sosyal sınıftan kadının ve kız çocuğunun spor olanaklarına sahip olması, farklı sporların yapılmasına imkân verecek açık ve kapalı alanların mahalle ölçeğine değin sağlanması gerekir. Mekân kullanımındaki ücretlendirme ve bu mekânlara erişimin (özel araç yerine güvenli, sık, düzenli ve düşük ücretli ya da ücretsiz toplu taşıma) gözden geçirilmesi gerekir.

Eğlence, dinlenme: Çocuk bahçeleri veya oyun alanları ebeveynlerin oturma ve çocuklarını izleme imkânına sahip olacak şekilde düzenlenmeli, parklarda ebeveynlerin oturması için banklar, masalar bulunmalıdır. Büyük çocuğu olan ebeveynlerin, çocukları parkta oynarken aynı/yakın mekânda yürüyüş, kültürel fizik gibi etkinliklerde bulunma imkânı sağlayacak düzenlemeler yapılmalı-

dır. Yerel yönetimler, ebeveyn-çocuk ortak spor ve aktivite programları (zekâ oyunları, film gösterileri, doğa ve şehir gezileri) düzenleyerek, kadınlar için ev dışında ortak vakit geçirme imkânı da yaratabilir. Belli bir alan hobi bahçeleri olarak tanzim edilip kadınlara ve çocuklara tahsis edilebilir. Bu tahsisatın gelir getirici mekanizmalarla buluşturulması yoluna gidilebilir. Kentlerde kadınların bir araya gelerek sosyalleşebilecekleri kadın merkezlerinin ("mahalle evi, toplum merkezi" gibi adlar da alabilir) sayılarının artırılması, mevcutların iyileştirilmesi ve fonksiyonlarının çeşitlendirilmesi gereklidir.

Kent içi ulaşım düzenlemeleri: Kadınların kent içi ulaşımını, ağırlıklı olarak toplu taşıma araçlarını kullanarak ve/veya yaya olarak yaptıkları göz önüne alınarak, toplu taşıma ve yaya ulaşımının kadınlar tarafından kullanımını kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmalıdır. Kadın-doğum, çocuk ve diğer hastanelere giden toplu taşıma araçlarının bilet ücretlerinin düşürülmesi; yoksul mahallelerdeki kadınlara, en azından haftanın belli günleri ya da belli saatlerde kullanabilecekleri ücretsiz toplu taşıma imkânı sunulması, bu çerçevede alınabilecek olumlu ayrımcılık önlemlerinden bazılarıdır. Toplu taşıma araçlarının sürücülerinin insan hakları ve kadının insan hakları konusunda eğitim almalarının sağlanması da bu alana önemli katkılar getirecektir. Yaya ışıklarında karşıdan karşıya geçme süresi trafiğin akış yoğunluğunun yanı sıra; kadınlar, çocuklu ebeveynler, engelliler, engellilere refakat edenler açısından da değerlendirilmelidir. En azından okulların önündeki yaya geçidi levhaları gibi öncelikli geçiş noktaları belirlenmelidir. Uygunsuz ölçüdeki merdivenler, rampalar, kaygan zeminler, dikkatsiz kullanılmış bariyerler kadın ve çocuklar için çok tehlikeli elemanlardır. Bunların da farklı kullanıcıların vücut ölçüleri ve hareket kabiliyetleri dikkate alınarak tasarlanması gerekir. Unutulmamalı ki, asil olarak, "bedensel engel yoktur, mimari engel vardır!" Kadınların okuryazarlık oranının düşük olduğu yerlerde kentsel sinyalizasyon diye adlandırdığımız panolar, otobüs durak isim ve güzergâhları, ilanlar için iyi grafik düzenlemeler veya sesli bilgilendirme araçları kullanılmalıdır.

Bu bilgi notu ve destekleyen örnek sunum, Kadın Dostu Kentler Programı kapsamında 2006 yılından bu yana verilmiş olan çok sayıda eğitim çalışmasında kullanılmış sunumlardan derlenmiştir. Emegi gecen Ayten Alkan, Aksu Bora, Ebru Özberk, Feray Salman, İlnur Üstün ve Özgün Akduran'a Kadın Dostu Kentler Programına bugüne dek vermiş oldukları katkı ve destekten dolayı çok teşekkür ederiz.

Şu basılı kaynaklardan özellikle yararlanılmıştır:

T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM), Kadın Hakları ve Yerel Yönetimler, Ankara: BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2008.

Ayten Alkan, Belediye Kadınlara da Hizmet Eder – Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl... İstanbul: Ka-der (gözden geçirilmiş 2. baskı) 2008.

Ayten Alkan (haz.), "Kadın Dostu Yerleşimler"e Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi, Ankara: BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2009.

Zeynep Yılmaz - Kadın Dostu Kentler, BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2010.

Basın Bülteni

Kadın Dostu Kentler Projesinin ikinci etabının başladığına dair bir basın bülteni hazırlayınız.

1. Aşama

Aşağıda proje ile ilgili kısa bilginin yer aldığı bir tablo yer almaktadır. Tabloyu inceleyerek gerekli bilgileri bülten hazırlarken kullanınız.

Proje İsmi	Kadın Dostu Kentler 2 (2006-2010 yılları arasında yürütülen Kadın Dostu Kentler Projesinin 2. Aşaması)			
Proje Süresi	36 Ay (3 Yıl)			
Proje Başlangıç Tarihi	Nisan 2011			
Ortaklar	İçişleri Bakanlığı (Mol)	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)	İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA)
Genel Hedef	Kadın STK'ları, taban örgütleri, ulusal ve yerel düzeydeki devlet kurumları ile yapılacak yerel görüşmelerin neticesinde, yerel yönetim planlama süreçlerine cinsiyet eşitliğinin dahil edilmesiyle, kadın dostu toplulukların oluşmasını zemin hazırlayan bir ortamın geliştirilmesi			
Proje İlleri	Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun, Adıyaman (projeye yeni katılan iller) İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon			

3. Aşama: Basın Bülteninin Yazılması

Bültenin başında içeriği yansıtan çarpıcı bir başlık yazınız ve ardından, tek cümlelik bir özet paragrafı hazırlayınız.

Özet paragraftan sonra bültende üç kısa paragraf olacak ve bu paragraflarda projenin amacı ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesinde yerel yönetimlerin önemi vurgulanacaktır.

BASIN BÜLTENİ

..... (Başlık)

.....

.....

..... (Özet paragrafı / Bültenin tek cümlelik özeti)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kentsel Hizmetler - Toplumsal Cinsiyet İhtiyaçları

Aşağıdaki tabloda yazılı olan gereksinimlerin hangisinin kadınlar için kolaylaştırıcı (pratik), hangisinin dönüştürücü (stratejik) gereksinim olduğunu ayırtınız. Bir başka deyişle, belirtilen gereksinimlerin; varolan eşitsiz, cinsiyetçi işbölümü ve rolleri, o işbölümü ve rollerde bir değişiklik yapmaksızın yerine getirilmesini kolaylaştırmaya mı, yoksa sözkonusu eşitsizlikte bir değişim yaratmaya mı işaret ettiğini ayırt ediniz.

	Gereksinim	Dönüştürücü	Kolaylaştırıcı	Her ikisi de
1	Ev işlerini kolaylaştıran elektronik aygıtların varlığı			
2	Gelir getirici iş için küçük ölçekli kredi verilmesi			
3	Hukuksal konularla ilgili ücretsiz danışma ve avukatlık merkezi kurulması			
4	Mahallede pazarın olması			
5	Mahallede ücretsiz ya da ucuz kreş bulunması			
6	Belediyelerde yemek, temizlik ve benzeri alanlarda personel alımında kadınlara öncelik verilmesi			

7	Kadınlara yönelik sağlıklı beslenme konusunda kurs açılması			
8	Yoksul mahallelerde yaşayan kadınlar için ücretsiz toplu taşıma hizmetleri verilmesi			
9	Yerel meclis toplantılarına düzenli olarak kadın örgütlerinin çağırılması			
10	Kadın sığınmaevinin açılması			

Kentsel Hizmetler - Grup Çalışması: Stratejik Plan Tematik Alanlarını Cinsiyet Eşitliği Perspektifiyle Gözden Geçirmek

Belediyeniz stratejik planından, doğrudan doğruya kadınlara/toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olmayan ana başlıklar (altyapı, ulaşım, kentsel yenileme, turizm, vb. gibi) seçilip, katılımcılar sayılarına göre gruplara ayrılır.

Gruplar, ellerinde varsa, çalışmalarını desteklemek üzere aşağıdakileri bulundururlar:

İl Yerel Eşitlik Eylem Planı
İl, Cinsiyete Dayalı Veriler
ve İl, Cinsiyet Eşitsizliği Sorun Alanları (YEPP Tematik Alanlar Sorun Listesi)

Grup çalışmalarında, belirlenen ana başlıklar;

- Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi,
- Varsa YEEP, cinsiyete dayalı veriler ve cinsiyete dayalı sorun alanları

dikkate alınarak ele alınır ve bu doğrultuda hedef, faaliyet, yöntem ve göstergeler oluşturulur; ana başlıklar ve altbaşlıklar yeniden yazılır, eklemeler yapılır, öncelikler yeniden belirlenir...

İlk hali nasıldı, cinsiyet eşitliği perspektifiyle gözden geçirilerek geliştirilmiş hali nasıl, karşılaştırmalı olarak sunulur ve tartışılır...

Bu yeniden yazma çalışmasında Cinsiyet Etki Değerlendirmesi'nin soruları ve yönergesi akılda tutulmalıdır:

Cinsiyet Etki Değerlendirmesi (CED)

1) CED'ı uygulayabilmek için - Cinsiyet bağlantısını saptamak

İlk adım, cinsiyet farklılıklarıyla eşitsizliklerinin üzerinde çalışılan hizmet alanıyla ilişkili olup olmadığına bakmaktır. Cinsiyet bağlantısını saptamak için cinsler açısından ayrıştırılmış verileri elde etmek, bu veriler üzerinde çalışmak ve doğru soruları yöneltmek gerekir:

- Hizmet programı ya da önerisi, bir mi birden çok mu hedef grubu ilgilendiriyor? Nüfusun bu kesiminin ya da çeşitli kesimlerinin gündelik yaşamlarını etkileyecek mi?
- Bu hizmet alanında kadınlarla erkekler arasında farklılıklar var mıdır (haklar, kaynaklar, katılım, cinsiyetle ilgili değer ve kurallar açısından)?

Bu iki sorudan birinin yanıtı olumlu ise, üzerinde çalıştığınız hizmet alanıyla cinsiyet bağlantılıdır. Bu durumda, hizmet programının, önerisinin ya da tasarımının potansiyel cinsiyet etkisi üzerine bir değerlendirme yapılmalıdır.

Değerlendirme, en başarılı biçimde, karar alma sürecinin başlangıcındaki bir aşamasında yapılabilir; çünkü bu aşamada, gerekli olduğu durumda değişiklikler, dahası kapsayıcı yeniden düzenlemeler yapılabilir.

CED, varolan durum ve eğilimle hizmetin önerilen tarzda uygulanmasından kaynaklanacak beklenen gelişme ya da etkiyi, cinsiyet bağlantılı ölçütlere göre karşılaştırmak ve değerlendirmek anlamına gelir.

2) Bilgi ve uzmanlık gereksinimi

CED analizinde (i) cinsler açısından ayrıştırılmış verilere, (ii) beldede cinsiyet ilişkilerinin dinamikleriyle ilgili belli bir uzmanlığa gereksiniminiz olacak. Eğer bunlar elde mevcut değilse, gerekli bilgileri ve uzmanlığı elde etmeye yönelik adımlar atılmalıdır.

İşte tam bu noktada gözünüz korkabilir!... Meselenin sandığımız kadar zor ve karmaşık olmadığına, sonuçların çekeceğimiz zahmetlere ve belki biraz beklemeye değeceğine inanarak yolumuza devam edelim:

Türkiye’de cinsiyetler açısından ayrıştırılmış istatistiki veriler çok yetersiz, bunu biliyoruz¹. Fakat üzerinde çalıştığımız hizmet alanı ve hedef grubumuzla (Narçiçeği mahallesi, bütün belde halkı, toplu taşımacılık hizmetleri, yeşil alan düzenlemesi, vb.) ilgili olarak hangi bilgilerin, verilerin, istatistiklerin elde olduğuna, bunların ne kadarının cinsler açısından ayrıştırılmış olduğuna bakalım.

Bunlar yeterli değilse (ki muhtemelen değildir), hemen ağır bir masraf ve emek gücüyle yürütülecek bir alan araştırmasına gerek olduğu sonucuna varıp ikinci bir kez ketlenmeyelim. Bir kere, bazı “bilgiler” için illa ki sistematik bilimsel araştırmalar, geniş kapsamlı anket uygulamaları gerekmez. Gündelik deneyimlerimiz ve gözlemlerimizden edindiğimiz çok değerli bilgiler vardır aslında. Kadınların ortalama gelirinin erkeklerinkinden daha düşük olduğunu, hane-içi kötü muamelenin yaygınlığını, ev içindeki işleri yapanların kadınlar olduğunu, çok az kadının otomobil kullanıcısı olduğunu, ... bilmek için allame olmaya gerek yok! Birçok durumda, görünen köy kılavuz istemez! Mesele, bu “bilgi”yi üzerinde çalıştığımız politika ya da hizmet alanında önemsemek, politika ya da hizmetin tasarımına aktarabilmektedir.

Beldedeki kadın örgütleriyle belediyelerin birlikte çalışmasının önemi burada da ortaya çıkar. Çünkü belediyelerin örgütsel yapısı içinde çoğunlukla bulunmayan uzmanlık ve/ ya da bilgi birikimi bir ölçüde kadın örgütlerinde vardır. Bu nedenle, beldede ya da yakın beldelelerde hangi kadın örgütleri var, o örgütlerin ellerinde ne gibi bilgiler, kaynaklar var, yöneticileri ne gibi gözlemlere sahipler, bunları bilmek ve kullanmak önemlidir.

Bazen de bir kadın örgütünün verebileceğinden çok fazlasını bir gecekonduunun avlusunda toplanmış, birlikte tarhana serpen kadınlar verebilir. Hedef grubumuzun içindeki kadınlara nasıl ulaşılabilir? Nerelerde, nasıl ve ne için bir araya geliyorlar? Narçiçeği mahallesinin haftalık pazarı hangi gün kuruluyordu?.. Gidip bir konuşmak lazım kadınlarla...

Son olarak, beldede ya da yakın beldelelerde bir üniversite var mı, varsa bizim bu meselelerle ilgilenen ya da ilgilenebilecek bilim insanları, araştırmacılar var mı? Üzerinde çalıştığımız konuyla ilgili olarak yaptıkları ya da yapabilecekleri çalışmalar var mı? Bir alan araştırmasında gönüllü çalışabilecek sosyal bilim öğrencileri var mı? Çoğu kez akademisyenler de “bilgi ve birikimlerini toplum yararına kullanamamak”tan, “bir işe yarayamamak”tan mutsuzdurlar, biliyor musunuz?

Şimdi bu kanallardan elde ettiğimiz veri ve bilgileri aşağıdaki kategoriler çerçevesinde sistematikleştirelim ve üzerinde çalıştığımız hizmet alanı açısından durumun ne olduğunu ortaya koyalım.

¹ Toplumsal cinsiyete duyarlı veri toplama ve değerlendirme yöntemleri, cinsiyete duyarlı veri ve politika ilişkisi konusunda ayrıntılı bilgi için Ülker Şener ve Hülya Demirdirek tarafından hazırlanarak UNFPA ve TEPAV tarafından yayımlanan *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Çalışması* isimli kaynağa başvurulabilir: <http://www.kadindostukentler.org/content/docs/kdk-tepav.pdf>

3) CED için ölçütler

- katılım (hedef/nüfus grubunun/gruplarının cinsiyet bileşimi; kadınlarla erkeklerin belediyeyle ilişki ve iletişime geçme güç ve pratikleri; üzerinde çalıştığımız konuyla ilgilenebilecek kadın örgütleri ve grupları; gündelik yaşamları içinde bir araya gelen kadın gruplarının konuyla ilgili katılımlarının nasıl sağlanabileceği);
- kaynaklar (zaman, mekân, bilgi, para, politik ve ekonomik erk, eğitim, mesleki kariyer, yeni teknolojiler, sağlık bakım hizmetleri, konut, ulaşım araçları, boş zaman kolaylıkları gibi önemli kaynakların dağılımı);
- cinsiyet rolleri, cinsler arası işbölümü, kadınlarla erkeklerin tutumlarıyla davranışları, erkekler ve kadınlara verilen değerdeki eşitsizlikleri belirleyen kurallar, değerler, örf-adetler;
- cinsiyet ayrımcılığı, insan hakları (cinsel şiddetten ya da aşağılanmadan korunmayı da içerecek biçimde), yasal, politik ya da toplumsal-ekonomik çevrede adalete erişim ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili bulunan haklar.

AVRUPALI
KENTLİ HAKLARI
DEKLERASYONU

Aşağıda belirtilen hakların gerçekleşmesi fertlerin, dayanışma ve sorumlu hemşehrilğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine bağlıdır. Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri şu haklara sahiptir:

▪ **Güvenlik:** Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent

▪ **Kirletilmemiş, sağlıklı bir çevre:** Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre

▪ **İstihdam:** Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması

▪ **Konut:** Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması

▪ **Dolaşım:** Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması

▪ **Sağlık:** Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması

▪ **Spor ve Dinlenme:** Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması

▪ **Kültürler Arası Kaynaşma:** Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması

▪ **Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre:** Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekânların yaratılması

▪ **İşlevlerin Uyumlu:** Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması

▪ **Katılım:** Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması

▪ **Ekonomik Kalkınma:** Kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması

▪ **Sürdürülebilir Kalkınma:** Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması

▪ **Mal ve Hizmetler:** Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması

▪ **Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar:** Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, belde yaşayanların yararları gözetilerek, korunması ve idaresi

▪ **Kişisel Bütünlük:** Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması

▪ **Belediyeler Arası İşbirliği:** Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri

▪ **Finansal Yapı ve Mekanizmalar:** Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması

▪ **Eşitlik:** Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden; fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması.

DİPNOTLAR

¹ Yeşil alanlar, parklar, kamuya açık sahiller, eğlenme ve dinlenme mekânları gibi.

² "Olumlu ayrımcılık, olumlu eylem, geçici özel önlem" gibi ifadelerle de anılır.

³ TİSK İşgücü Piyasası Bülteni – Temmuz 2014.

⁴ <http://www.kadinkoalisyonu.org/tr/node/197> , 22.06.2014. 30 Büyükşehir Belediye Başkanı'ndan 3'ü; 1364 il-ilçe-belde belediye başkanından 37'si kadındır. BDP'nin kadın eş başkanlarını da hesaba kattığımızda, bu rakamlara sırasıyla 2 ve 68 kadını da eklemek gerekmektedir. Öte yandan, Türkiye tarihinde ilk defa belediye meclis üyeliklerinde kadınların oranı yüzde 10'un üzerine çıkmıştır. Bu oran, bir önceki dönem yüzde 4'tü.

⁵ TÜİK, *İstatistiklerle Kadın*, 2013.

⁶ OECD verilerinden: <http://www.demokrathaber.net/kadin/turkiyede-erkekler-ev-islerine-gunde-sadece-21-dakika-ayiriyor-h37500.html> , 1 Eylül 2014.

⁷ Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, *Avrupa Kentsel Şartı (1992)* Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayın No:10, Ankara, 1996.

⁸ Uzun bir süre Şart'a ilgisiz kalmış Türkiye yerel yönetimlerinden, Şubat 2015 itibarıyla, 12 Belediye Şart'ın imzacısıdır: Adana, Antalya, Bornova, Bursa, Büyükçekmece, Çankaya, Denizli, İzmir, Kars, Nevşehir, Tarsus, Trabzon.
<http://www.ccre.org/en/activites/view/11> : List of signatories of the European Charter for equality of women and men in local life

⁹ http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_tr.pdf

